

Intervju
Mojmír Hampl
viceguverner Češke narodne banke

Bankarski porez povećava moralni hazard

Viceguverner Češke narodne banke u intervjuu za *Banku* govori kako je skeptičan kad je riječ o oporezivanju bankarskih profita jer takav porez povećava moralni hazard, a financijski sustav čini neprivačnim za nove investitore

Priredila Lidija Martinović

Teško je izmjeriti čiji je otpor veći: eurozone prema mogućim novim članicama ili nekih među njima prema uzdrmanom europodručju. Česima je njihova kruna dobra i sad je ne bi dali za euro, a ni Poljacima se ne žuri za Maastrichtom i puno im je važnije da sa zlotom mogu upravljati kako misle da je ispravno.

Grčka prijevarena i dugovi zbog kojih ispašta Europa, a sada i očigledna španjolska financijska drama, pokazali su naivnost ili neupućenost većine - svih koji su već vjerovali u siguran ekonomski oporavak.

Najava strožih uvjeta uključenja u eurozonu ili striktna provjera poštovanja propisanih brojki o proračunskom deficitu i javnom dugu logična su posljedica sadašnje europske krize.

Mišljenja su različita. Protivnici eura navode kao mogući problem nemogućnost prilagodbe tečaja, odnosno primjene instrumenata vlastite monetarne politike. Tu je sad i općenito loš imidž eura te osim toga obveza sudjelovanja u plaćanju grčkih grijeha. Među plusevima je moguća pomoć zajednice članici eurozone kojoj to zatreba, a za ostale je koristi od monetarne unije u krizi manje sluha.

Mojmír Hampl, viceguverner Češke narodne banke (Czech National Bank), komentira za magazin *Banka* kako bi bilo dobro imati izbor želimo li ili ne malo duže zadržati vlastitu novčanu politiku. Kriza nas je, kaže, nečemu poučila, pa nije čudo što se kriteriji za ulazak u područje eura ponešto mijenjaju. Također se može očekivati promjena uvjeta pod kojima će političari i građani u preo-

stalom dijelu Europske unije smatrati ulazak u područje eura korisnim za svoja gospodarstva.

Hampl je diplomirao na Fakultetu za ekonomiju i javnu upravu u Pragu, a obranio je i doktorat na istom fakultetu. Magistrirao je na Sveučilištu Surrey u Velikoj Britaniji.

Bio je analitičar u monetarnom odjelu Češke narodne banke, sudjelovao u makroekonomskom istraživanju i istraživanju financijskih tržišta srednje i istočne Europe kao ekonomist Česká spořitelna banke, članice Erste grupe, te radio kao vanjski savjetnik češkog ministra financija i član grupe koja je pripremala prijedlog reforme javnih financija.

Od 1. ožujka 2008. Hampl je viceguverner Češke narodne banke.

Eurozona je glavni trgovinski partner Republike Češke. Kakve su posljedice grčke krize i krize eurozone na češku ekonomiju?

Vlastita monetarna politika

Većina ljudi u zemlji relativno je zadovoljna sa *statusom quo* - odvojenom monetarnom politikom i autonomnom češkom valutom. Čini se da većina voli mješavinu niske i prilično stabilne inflacije, niske razine kamatnih stopa i neprestanu nominalnu aprecijaciju krune u odnosu na euro. S druge strane izvoznici neprestano pozivaju na prelazak na euro kako bi se tečaj fiksirao

Bez obzira na to što su Česi već godinama skeptični prema euru, osobno sam bio iznenađen koliko su se klimavima u konačnici pokazali temelji Europske monetarne unije. Bilo bi lijepo imati izbor želimo li ili ne malo duže zadržati vlastitu novčanu politiku

Događaji u Grčkoj i valovi nesigurnosti koji se osjete na financijskim tržištima u odnosu na cijelo područje eura, državnom dugu zemalja koje ga primjenjuju i njihovim bankama te euru nikako nas ne vesele. Kao što i sami kažete eurozona je naš glavni trgovinski partner pa su i njeni problemi neizravno i naši problemi. Osim toga, premda smo već godinama među euroskepticima, osobno me iznenađuje to koliko su se klimavima u konačnici pokazali temelji eurozone.

Što je s vašim pripremama za uvođenje eura, s obzirom na trenutačnu situaciju u eurozoni? Lideri Europske unije najavljivali su oštrije kriterije za nove članove eurozone. Kakvi su vaši planovi i što je s rokom prelaska na jedinstvenu europsku valutu?

Po mom mišljenju prioritet je svake zemlje u svakom trenutku voditi čvrstu i stabilnu monetarnu, fiskalnu i druge makroekonomske politike. Ako te politike dotičnoj zemlji omogućuju da ispuni kriterije za pristup eurozoni u nekom trenutku, to je dobro, ali zapravo je to pitanje od sekundarne važnosti. Bilo bi lijepo imati izbor želimo li ili ne malo duže zadržati vlastitu novčanu politiku. Nedavna financijska i gospodarska kriza, a posebice grčka kriza, sve su nas nečemu poučile. Stoga nije ni čudo što se kriteriji za ulazak u područje eura ponešto mijenjaju. No jednako tako može se očekivati i promjena uvjeta pod kojima će političari i građani u preostalom dijelu Europske unije smatrati ulazak svojih gospodarstava u područje eura korisnima za ta gospodarstva. Zato mislim da je određivanje ciljnog datuma za uvođenje eura u našoj zemlji u ovom trenutku "mrtvo pitanje".

Česi očito ne žele euro i nova istraživanja pokazuju kako raste broj stanovnika koji se protive zamjeni krune eurom. Što mislite o rezultatima posljednjih anketa?

Radi točnog opisa situacije trebali bismo reći da češki narod ne vidi potrebu za prelazak na euro. To je vjerojatno zbog toga što je većina ljudi u zemlji relativno zadovoljna sa *statusom quo* - odvojenom monetarnom politikom i autonomnom češkom valutom. Čini se da većina ljudi voli mješavinu niske i prilično stabilne inflacije, niske razine kamatnih stopa i neprestanu nominalnu aprecijaciju krune u odnosu na euro. Dakako, mnogi češki izvoznici neprestano pozivaju na prelazak na euro kako bi se devizni tečaj potpuno fiksirao. S druge strane analitičari se slažu s tim da, osim očitih prednosti eliminacije tečaja krune prema euru, postoje i vrlo značajni nedostaci. Zbog toga mi se čini da Česi to u ovom trenutku općenito i ne smatraju gorućim pitanjem.

Kakva vam se čini budućnost eurozone poslije grčke krize, kao i Španjolske i Portugala?

Zasad je samo jedno jasno: eurozona će ubuduće biti drukčija od one na koju smo navikli u prošlosti. Ali nitko

Prezadužen javni sektor

Ni na dugove poduzeća, kao ni na dugove kućanstava ne gledamo kao na najveću moguću prijetnju financijskoj stabilnosti Republike Češke. Rizik prezaduženosti češkog javnog sektora očito je mnogo veća opasnost

zapravo ne zna kakva će biti ta razlika. To ne samo da ne znaju neupućeni nego ni oni upućeni. Eurozona je jedinstven eksperiment u monetarnoj povijesti, ne postoje nikakve dobre smjernice ni dokazani putovi. Ona će sama morati oblikovati svoju budućnost. Pričekajmo i vidimo.

Gdje vidite nove izvore gospodarskog rasta i koji su glavni poticaji za rast u budućnosti?

Lisabonska strategija, koja je usvojena prije deset godina a danas je na zlu glasu, zasniva se na pretpostavci da će Europa rasti na temelju brzog rasta produktivnosti uz pomoć inovacija i istraživanja koji se organiziraju i na neki način podupiru "odozgo". Deset godina poslije jasno je kako taj plan nije upalio. Stvar je u tome da se rast produktivnosti teško može organizirati odozgo - njegova se pojava može očekivati tek nakon što motivaciju za inovacije i stvaranje novih ideja prestanu priječiti birokracija, pravne prepreke, nefleksibilnost tržišta rada, prepreke pokretanju novih poduzeća itd. Iskreno rečeno, iz dugoročne je perspektive posve normalno da tržišna gospodarstva obično rastu. I taj rast ne mora nitko nikud koordinirati. To vrijedi za sve članice EU.

Kakva je monetarna politika Češke narodne banke za 2010. godinu? Miroslav Singer koji je od 1. srpnja 2010. guverner središnje banke nakon ostavke Zdeněka Tůme, nedavno je za Reuters najavio da "zasad neće biti promjena politike"? Što to točno znači za češko gospodarstvo?

Prije nekoliko se mjeseci činilo da monetarna politika Češke narodne banke vodi relativno glatkom povratku (uz tek mali i kratki prekid ove godine) dugoročnim razinama inflacije i kamatnih stopa. Međutim, otad je došlo do novog razvoja događaja koji šteti rastu i smanjenju inflacije, ili je u najmanju ruku novi izvor nesigurnosti posebice na području eurozone. Mislim da će Češka narodna banka u ovakvom okruženju vjerojatno duže nego što sam to prije mislio ostati pri svojim sadašnjim, priličnom niskim razinama kamatnih stopa.

U našoj regiji još nije vidljiv oporavak potražnje za kreditima. Analitičari kažu da se zasad ne zna kad će banke početi povećavati količinu odobrenih kredita. Kakva je situacija u Republici Češkoj?

U travnju je ukupna razina kredita uglavnom stagnirala, uz rast kredita kućanstvima za 8 posto kojim je nadoznačen pad kreditiranja poduzeća. Dalo bi se naslutiti da

je sveukupna stagnacija kredita proizašla iz opreznijeg stava obiju strana, kako zajmodavaca tako i zajmoprimaca. No, nedavno se pojavio novi faktor za koji mislim da bi mogao izvršiti dodatan nepovoljan utjecaj na kreditiranje, a to je tzv. "regulatorna neizvjesnost".

Kakvo je vaše mišljenje o oporezivanju bankarskih profita?

U pogledu oporezivanja banaka Češka narodna banka je prilično skeptična. Nekoliko smo puta raspravljali na razini Europske unije da bi takav porez mogao:

- povećati, a ne smanjiti moralni hazard
- udaljiti financijske izvore od financijskog sustava u trenutku kad trebamo više novca u sustavu nego prije
- učiniti sustav neprivlačnim za nove investitore u trenutku kad trebamo svježiji kapital u sustavu u godinama koje dolaze
- bankarske usluge bi mogle poskupjeti
- usporiti daljnje pritjecanje kredita u realni sektor.

Nažalost, oporezivanje banaka je dobilo ogromnu političku potporu u zapadnim zemljama Europske unije, stoga Češka narodna banka ili Češka kao takve imaju malu šansu da učine nešto po tom pitanju.

Poznato je da su poduzeća i građanstvo jako zaduženi - kako Češka narodna banka gleda na taj problem?

Istina je da se dug poduzeća, a posebice kućanstava, niz godina povećavao, i to po vrlo visokim, čak dvoznamenkastim stopama. No, smatram da je taj problem u Republici Češkoj još uvijek manji negoli u mnogim zapadnim članicama Europske unije. Osim toga iz brojki koje sam maloprije iznio jasno je da je tome ubrzanom rastu duga došao kraj. U ovom trenutku ni na dugove poduzeća, kao ni na dugove kućanstava ne gledamo kao na najveću moguću prijetnju financijskoj stabilnosti Republike Češke. Rizik prezaduženosti češkog javnog sektora očito je mnogo veća opasnost.

Kakav gospodarski razvoj u Republici Češkoj očekujete poslije izbora?

Kad je riječ o utjecaju izbora očekujem - ili se barem nadam - da će Vlada nastaviti s fiskalnom konsolidacijom. Ona bi trebala imati povoljan učinak na stabilnost češke krune, na sposobnost monetarne politike Češke narodne banke da utječe na dugoročne kamatne stope itd. ■